

אמר רבא: אף דניאל טעה בהאי חושבנא.

דכתיב: "בשנת אחת למלכו אני דניאל
בינותי בספרים". ו"בינותי בספרים" —
הוא לשון ספירה וחשבון. אם כן, מדקאמר
דניאל "בינותי" — מכלל דטעה בחשבון⁴⁰¹.

ותמהינן: מכל מקום, הא קשו קראי אהרדי!
דבחד קרא כתיב: "לפי מלאות לבבל שבעים
שנה אפקוד אתכם", ובקרא אחרנא כתיב:
"למלאות להרבות ירושלם שבעים שנה?"

אמר רבא: האי דכתיב "לפי מלאות לבבל"
— לפקידה בעלמא הוא, דהא כתיב בההוא
קרא: "אפקוד אתכם".

וכך הוה, שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך
פרס, שהיא שנת שבעים ואחת לכיבוש
יהויקים. והך פקידה היינו דכתיב: "כה אמר
כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה'
אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית
בירושלם".

דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי האי
דכתיב: "כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר
החזקתי בימינו"? וכי כורש מלך המשיח
בשמן המשחה⁴⁰² היה?

אלא, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא
למשיח⁴⁰³: קובל אני לך על כורש אשר
החזקתי בימינו. שהרי אני אמרתי: הוא יבנה
ביתי ויקבץ גליותי. והוא אמר: "מי בכם
מכל עמו ויעל", אבל הוא עצמו לא נשתדל

תמצא להם אלא ארבע שנים, לפי שאחת
משנות מלכותו של כורש — היתה בזמן
שמלך כבר דריוש.

וכן בשנות נבוכדנצר ואויל מרודך, נבלעה
שנה אחת משנות אויל מרודך — בשנותיו
של נבוכדנצר. אם כן, חסר מחשבון
השבעים שתי שנים, וכנגדן נשתהה בנין בית
המקדש עד שנת שתים לדריוש השני.

יב-א תניא נמי הכי, דבשנות נבוכדנצר ואויל
מרודך נבלעה שנה.

דהכי איתא בסדר עולם: ביה בליליא קטיל
בלשצר מלכא, ודריוש מדאה קביל מלכותא
— הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר,
והווי שבעים חסר אחת מיום שכיבש
נבוכדנצר את יהויקים, ובעינן עוד שנה
אחרת לבבל למלאות שבעים שנה מששלט
נבוכדנצר על ישראל, דהיינו מיום שכיבש
את יהויקים, ועמד דריוש והשלימה.

ואחריו, בשנה האחרת, מלך כורש בבבל,
ונפקדו ישראל פקידה במקצת. שאמר כורש:
"מי בכם מכל עמו, יהי אלקיו עמו ויעל".

חזינן מהך ברייתא, דכשמת בלשצר, לא היו
לכיבוש יהויקים — אלא שבעים שנה חסר
אחת. ואנן הא מנינן לעיל שבעים שנה: מ"ה
דנבוכדנצר, כ"ג דאויל מרודך, ושלוש
דבלשצר!

אלא, על כרחך דשנים מקוטעות הוו, ונכנסו
שנות אחד מהם בשנות חבריו.

המשחה, או מלכי אומות העולם שנמשחו עפ"י
ציווי הקב"ה, כגון חזאל מלך ארם.

403. בכך יהוידע תמה, אמאי הביא הקב"ה דינו
של כורש לפני משיח דווקא? עיי"ש.

401. עיין בפירש"י על דניאל [ט' ב'], שביאר
עניין זה באורך. ועיי' בתוס' רי"ד, שביאר
באריכות מתוך המקראות, במה טעה דניאל.

402. כדוגמת מלכי ישראל שנמשחו בשמן

בדבר 404.

דכתיב הכא: "יקר תפארת גדולתו", וכתוב
התם בבגדי כהונה: "לכבוד ולתפארת".

כתיב: "ובמלאות הימים האלה עשה המלך
לכל העם הנמצאים בשושן וגו' משתה
שבעת ימים". דלאחר שעשה משתה לכל
העמים, עשה משתה לבני שושן.

פליגי בה רב ושמואל.

חד אמר: אחשוורוש מלך פיקח היה בזה
שהקדים משתה הרחוקים למשתה הקרובים.

וחד אמר: מלך טיפש היה 409.

כתיב: "חיל פרס ומדי הפרתמים". מדסמך
פרתמים למדי, משמע דהמדיים היו פרתמים
[שלטונים, דוכסים 405]. וכתוב: "למלכי מדי
ופרס", משמע דהמדיים הוו מלכי 406! ?

אמר רבא: אתנווי אתנו מדי ופרס בהדי
הדדי הכי: אי מינן מלכי — מיניכו איפרכי,
דהיינו פרתמים. ואי מיניכו מלכי — מינן
איפרכי 407.

כתיב: "בהראותו את עושר כבוד מלכותו".
אמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שלבש
אחשוורוש בגדי כהונה, שהביא איתו את
בגדי הכהן הגדול מירושלים 408.

ופרס".

408. וכתב המהר"ל, דהיינו טעמא דלא נענש
כבלשצאר, שנהרג כשנשתמש בכלי בית
המקדש, משום שכלי המקדש — מיוחדים הם
לה', ולכן נהרג כשחיללם. משא"כ בגדי כהונה,
שאמנם מיועדים הם לעבודת ה', אבל סוף סוף
הם בגדי אדם. עיי"ש.

ובעל מדרש שמואל [א' ה'] כתב, דלבישת
בגדי כהונה, אינה בזיון כמו השימוש בכלים של
ביהמ"ק. דאדרבה, זהו כבודם, שהוא מתכבד
ומתעטר בהם.

והמקנה [בקידושין נ"ד ע"א] כתב, דמהכא
איכא ראייה לריטב"א, שכתב שם, דאין לבגדי
כהונה דין כל שרת. דאל"כ, למה נענש
אחשוורוש רק כשנשתמש בכלי שרת [כדלעיל],
ולא נענש מיד כשלבש את בגדי הכהונה? ועיי'
בהערות על מקדש דוד סי' ל"ו סק"ג.

409. איתא במדרש, דכל השנים משנהרגה ושתי
עד שנכנסה אסתר — לא שככה חמתו של
אחשוורוש. וכתב הרנת יצחק, דזה מורה שהיה

404. ועיין ברש"י שהביא דהכי מוכח מטעמי
המקרא.

405. הרד"ל כתב, דהם המשרתים את המלך
בבירת מלכותו, ושומרי ראשו.

406. כך פירש רש"י. ובטורי אבן פירש, דקושית
הגמ' היא, דפעמים שמקדים מדי לפרס, ופעמים
שמקדים פרס למדי. והכי איתא באסתר רבה
[פרשה א'].

407. וביאר הגר"א [אסתר א' ג'], דענין זה
מדוייק מהא דבכל המגילה כתיב "פרס ומדי",
ורק בסוף המגילה כתיב: "הלא הם כתובים על
ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס". והיינו,
דבשעת סיפור המגילה, היתה המלכות של פרס,
שהרי אחשוורוש היה פרסי. ולהכי כתיב קודם
פרס, ואח"כ מדי. אבל המלך הראשון שמלך
אחרי שנטלו פרס ומדי את המלוכה מנבוכדנצר
— היה דריוש המדי, ובזמנו התחילו לכתוב את
ספר דברי הימים, שאחשוורוש המשיך לכתוב בו.
להכי קרינן ליה: "ספר דברי הימים למלכי מדי

מאן דאמר מלך פיקח היה — דשפיר עבד דקריב רחיקא ברישא. דבני מאתיה [בני עירו], כל אימת דבעי — מפיים להו, שהרי הם קרובים אליו.

ומאן דאמר טיפש היה — משום דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא. משום דאי מרדו ביה הנך רחיקא, הני — בני מאתיה, הו קיימי בהדיה לסייע בידו.

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור [של אחשורוש] בליה⁴¹⁰?

אמר להם: אמרו אתם!⁴¹¹

אמרו לו: מפני שנהנו⁴¹² מסעודתו⁴¹³ של אותו רשע⁴¹⁴.

412. כתב בספר בית שמואל [על התורה, פרשת תרומה], דהא דלא אמרינן "מפני שאכלו מסעודתו", היינו משום שהאכילה עצמה לא היתה חטא, שהרי היו מוכרחים עליה [כדאיתא באסתר רבה פ"ז], ואכילת מאכלות אסורות אינה ביהרג ואל יעבור. אבל העונש היה על שנהנו מהאכילה, שלא היה להם להרגיש הנאה, אלא אדרבה — להצטער ממנה.

413. איכא למתמה, היכן מצינו שמשום אכילת מאכלות אסורות, נענשים בכליון ח"ו? וכתב בשער בת רבים, שיש לזה רמז בתורה, שהרי משום שאדם הראשון אכל מעץ הדעת, שנצטוה שלא לאכול ממנו, נגזרה עליו ועל בניו מיתה לדורי דורות. ועוד, דאיתא בזוה"ק [פר' שמיני], שהאוכל מאכלות אסורות מטמא נפשו וגופו, ורוח טומאה שורה עליו. וכתב שזו כוונת הכתוב [קהלת ו' ז']: "כל עמל אדם לפיהו", כלומר, כל העמל והעונשים שהאדם מקבל אחר מותו בגיהנם, הוא בשביל פיהו, שנטמא בחייו במאכלות אסורות.

והחתם סופר כתב, דהיינו משום ששתו סתם יינם, ואכלו בישולי עכו"מ [שהם אסורין מתקנת חז"ל] כדאיתא במדרש. והעובר על דברי סופרים — חייב מיתה, לכך נתחייבו כליה.

414. הביא בחנוכת התורה, דמקשין העולם,

אחשורוש מלך טפש. דכתיב בקהלת: "וכעס בחיק כסילים ינוח".

410. עיי' בפירוש מהר"ש די אוזידא [בעל מדרש שמואל], שהאריך לבאר מאמר זה. ועיי' ביעב"ץ, שהאריך בזה.

411. תמה בגאון יעקב [בעין יעקב], דאין זו מדרך הרב לתלמיד, שיאמר לו שישב בעצמו על שאלתו, שהרי אם התלמיד יפרש בעצמו, שוב אין צורך לרב!?

וביאר, דהם שאלו מפני מה נתחייבו כליה, דמובן משאלתם שהיה ברור להם שהיו חייבים עונש מיתה. רק שאלו אמאי נתחייבו כליה גמורה, אנשים נשים וטף בכל מדינות המלך. ולכן אמר להם רשב"י: אמרו אתם, מדוע בכלל יגיע להם עונש? והשיבו, דמפני שנהנו מסעודתו, ברור שמגיע להם עונש. אבל אמאי נתחייבו כליה בכל המדינות? ועל זה השיב להם: מפני שהשתחוו לצלם. עיי"ש.

והמהר"ם ש"ף [בסוף מס' חולין] ג"כ הקשה, אם ידעו טעם — למה שאלו? ומאידך, מאי האי דקאמר להו: אמרו אתם! וביאר, דרבי שמעון הבין משאלתם שיש להם טעם, דאל"כ, מה שאלו: "מפני מה נתחייבו כליה?" אולי באמת לא נתחייבו כליה, רק שזו היא דרך רשע, לעמוד על צדיק, והקב"ה מצילו! עיי"ש. וע"ע בפורת יוסף כאן.

אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם⁴¹⁵ 416 בימי
נבוכדנצר⁴¹⁷.

אמרו לו: אם כן, היאך זכו לנס⁴¹⁸, וכי
משוא פנים יש בדבר?

אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים⁴¹⁹, דהיינו

שאל אותם רבי שמעון: אם כן, אותם ישראל
שבשושן — יהרגו, אבל ישראל שבכל העולם
כולו — אל יהרגו, שהרי הם לא נהנו
מסעודתו!?

אמרו לו: אם כן, אמור אתה!

מצא בעל חוב מקום לגבות חובו, לפקוד עליהם
את עוון ההשתחוויה לצלם בימי נבוכדנצר, ועד
עתה לא נתמלאה סאתם.

417. יש להבין, אם כן, אמאי נתעכב חשבון זה
עד זמן אחרורו, ולא נעשו בזמן נבוכדנצר?
וכתב בבניהו, דבזמן נבוכדנצר, היה להם
מקום לטעון, שהיו אנוסין מחמת כבשן האש,
שכך גזר נבוכדנצר, שמי שלא ישתחוה לצלם
— יוטל לכבשן האש, והתירו לעצמם לעבוד
ע"ז לפנים — מחמת האונס. אבל לאחר שנהנו
מסעודתו של אחרורו, ושם הרי לא היה אונס,
שוב התעורר עליהם הקטרוג.
אמנם בשו"ת הריב"ש [סי' קע"א] כתב,
דאע"ג שהיה באונס, מ"מ נתחייבו כליה, מפני
שגלוי וידוע לפני הקב"ה, שהיו יכולין לברוח
או להסתיר מן המלך. עיי"ש.

418. הקשה הצ"ח, אמאי שאלו שאלה זו רק
לדבריו, שחטאו בעבודה זרה, הלא גם לדבריהם
יש לשאול, היאך זכו לנס! ותו, אמאי פירש
רש"י ששאלתם היתה היאך זכו לנס, והרי קשה
אמאי לא נתחייבו מיתה על עבודה זרה עצמה!?
ועיי"ש שתירץ חדא בחברתה.

419. הקשה הכתב סופר, אם כן, מדוע נגזרה
גזירה עליהם? ומאידך צריך להבין, הרי הדין
בע"ז הוא דיהרג ואל יעבור [וכתב דכך הקשה
ההפלא"ה]?

ותירץ, דאתי שפיר, דמשום שלא קיימו
בעצמם "יהרג ואל יעבור" — לא שייך עונש

אמאי לא שאלם רשב"י גם על תשובה זו: וכי
משוא פנים יש בדבר!?

וביאר, דהנה באמת עשו ישראל שבאותו
הדור תשובה, ועי"ז נעשין הזדונות כזכויות.
ומשו"ה לא הוה קשיא להו מפני מה זכו לנס,
דהתשובה פועלת זכות.

אבל על שהשתחוו לצלם — שפיר מקשה.
דהטעם שזדונות נעשין כזכויות הוא, מפני
שמחשבה טובה — הקב"ה מצרפה למעשה.
ומחשבה רעה — אין מצרפה למעשה. לכן,
כששב החוטא מחטאו, נמנה לו גם מחשבת
התשובה — לזכות. ואילו גבי העבירה — אין
לו רק את מעשה העבירה. א"כ נשאר לו
המחשבה לזכות בפני עצמה.

משא"כ בע"ז, דקיי"ל דגם מחשבה רעה —
הקב"ה מצרפה למעשה. וא"כ לא נותרה להם
המחשבה לזכות, ושפיר מקשה. ותירץ להם, כי
ליבם בל עמם.

415. במדרש רבה שיר השירים [פרשה ז'] איתא,
דרשב"י הוא דאמר שנתחייבו משום שאכלו
מתבשילי הגויים, ורבנן פליגי עליה ואמרי: "על
שעבדו ישראל עבודת כוכבים". עיי"ש.

416. הגר"א בביאורי אגדות כתב, דבאמת היו ב'
החטאים: שנהנו מסעודתו, ושהשתחוו לצלם.
ולכן הוצרכו לתשובה ולתענית. תשובה — כנגד
שהשתחוו לצלם. ותענית — כנגד שנהנו
מסעודתו.

וע"ע בפני יהושע [לעיל י' ע"ב, ד"ה ויהי]
שכתב, דהא והא גרמו. דע"י שנהנו מסעודתו,

מיראה, ולא מרצון. אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמחן אלא לפנים. והיינו דכתיב: "כי לא ענה מלכו"⁴²⁰.

כתיב: "בחצר גנת ביתן המלך".

חצר — היינו מקום פנוי שמשמשין בו. גינה — מקום זריעה. ביתן — מקום נטוע אילנות⁴²¹.

פליגי בה רב ושמואל.

חד אמר: אדם הראוי רק לחצר — הכניסוהו לחצר. הראוי לגינה — לגינה. הראוי לביתן — לביתן.

וחד אמר: הושיבן בחצר — ולא החזיקתן, שלא היה המקום מספיק. הושיבן גם בגינה — ולא החזיקתן. עד שהכניסן גם לביתן — והחזיקתן.

במתניתא תנא: הושיבן בחצר, ופתח להם שני פתחים. אחד לגינה, ואחד לביתן.

כתיב: "חור⁴²² כרפס ותכלת".

מאי חור?

רב אמר: חרי חרי, דהיינו מעשה מחט העשוי נקבים נקבים, כדי שיהו רואין אלו את אלו [ערוך].

ושמואל אמר: מילת לבנה הצייע להם. ד"חור" — לשון חירור הוא.

ומאי "כרפס"?

אמר רבי יוסי בר חנינא: כרים של פסים⁴²³.

כתיב: "חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש⁴²⁴, מטות זהב וכסף".

לו, שיבוא שם המלך לנוח ימים מספר מזמן האביב או הקיץ. ובילקוט מעם לועז הביא, ד"ביתן" הוא בית קטן.

422. האות ח"ת ד"חור" היא רבתי. וכן האות ת"י של "ותכתב אסתר המלכה". והביא בשער בת רבים בשם ספר שארית ישראל, דזהו רמז, שההריגה הגדולה שהיתה בעו"ה בשנת ת"ח — היתה מגזירת המן, אשר נתבטלה בשעת הנס, ונתקיים אח"כ [ואולי היו הם גלגולים מנשמות אלו].

423. כתב היעב"ץ דהיינו משי, כמו: "כתונת פסים". ובמדרש תנחומא [פרשת וישב סי' ד'] איתא, דכתונת הפסים היתה מלשון של ארגמן.

424. פירוש: שפירס להם למצעות חור כרפס ותכלת, שהם מיני בגדים צבעוניים, שהיו

כזה. כי דינא דיהרג ואל יעבור, הוא רק עשה [ד"ונקדשתי בתוך בני ישראל]. ולכן עשה הקב"ה עמהם רק לפנים, שיתייסרו ביטורים של בהלה, ע"י שחישבו לאבדם.

420. המהרש"א מבאר, דהאי "הם לא עשו אלא לפנים", היינו שעשו רק מחמת יראת הריגה, ולהכי אף הקב"ה לא עשה אלא לפנים, דהיינו ליראם שראויים הם לכליה. והיינו דמייתי קרא ד"כי לא ענה מלכו", דהיינו, שעשה את העבירה בלי לב, שלא נתכוון מרצון, ולכן: "ויגה" — הקב"ה — "בני איש", שמביא הקב"ה בליבו תוגה כדי שישוב, וינצל מהצרה.

421. כך פירש רש"י בפירושו המגילה.

ואחרים פירשו — דהיינו בית. וכתב בעל מדרש שמואל, דהאי דלא כתיב: "בחצר גנת בית המלך", היינו משום שזה לא היה בית המלכות המפורסם, אלא בית קטן או מגדל סמוך

תניא: רבי יהודה אומר: אדם הראוי לכסף — למיטות כסף. והראוי לזהב — למיטות זהב.

אמר לו רבי נחמיה: אם כן, אתה מטייל קנאה בסעודה!⁴²⁵

אלא, הכי קאמר קרא: הם — המיטות עצמן — של כסף היו, ורגליהן — של זהב^{426 427}.

"בחת ושש" — אמר רב אסי: שעשה להם רצפה מאבנים שמתחוטטות על בעליהן, שצריכים בעליהם לחטט ולחפשם

בטורח⁴²⁸.
וכן הוא אומר: "אבני נזר מתנוססות על אדמתו". חזינן שהכתוב משבח אבנים יקרות, ואומר שהם באין על ידי נסיונות הרבה.

מאי "ודר וסוחרת"?

רב אמר: "ודר" — היינו דרי דרי, דהיינו שהשיבן שורות שורות סביב⁴²⁹. וכן "סוחרת" — לשון סחור סחור⁴³⁰.

ושמואל אמר: אבן טובה יש בכרכי הים —

יושיבו את זה בזה ואת זה בכסף — הרי תהיה קנאה בסעודה. עיי"ש שהאריך בזה.

עוד העיר שם, דלכאורה איפכא הוה ליה למימר: הן של זהב, ורגליהן של כסף. שהרי בשבחו של אחשורוש משתעי קרא! ועיי"ש מה שביאר.

427. בשו"ת מהר"ם מרוטנברג [סי' שנ"ח], הביא שאלה: כוס של עץ, ורגלו של כסף, שלקחו מגוי, אם יש להטבילו. וטעם הספק, האם הולכים אחרי המעמיד — או לא.

וכתב, דקצת יש להביא ראיה מהך דהכא, שהרי המטות היו של כסף, ורגליהן — של זהב, והכתוב קורא להן: "מטות זהב וכסף", ולא: "מטות כסף וזהב", אלמא דאזלינן בתר המעמיד, שהוא העיקר. עיי"ש.

428. כתב הגר"א [א' ו'], שסיפר לנו הכתוב כל זאת, להראות מעלת הצדיקים לעוה"ב. כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב, מכל חיי עולם הזה. ואין אנו יודעים כמה גדול כח עולם הבא, לכן אמר לנו הכתוב גודל עולם הזה, שיהיה לנו להבין מזה את עוה"ב.

429. והרד"ל כתב, דהיינו שהרצפה היתה עשויה שורות שורות של אבנים טובות. וסוחרת — היינו שסביב להם היו אבנים אחרות. עיי"ש.

430. וכתב השפתי חכמים, דאפשר דהושיבן כך

מרוקמים בחבלי בוץ וארגמן, ואותם פרס להם על גלילי כסף ועמודי שש. רש"י בבבאור המגילה.

ובעל מדרש שמואל כתב, דהיינו שמכסה השולחנות אשר סעודו עליהם, היה מחור כרפס ותכלת שהיו מרוקמים בחבלי בוץ וארגמן, והיה אותו ריקום מסובב על גלילי כסף. ששפתי הבגדים היו מרוקמים מכסף. ו"עמודי שש" היינו, שהרגלים שעליהם סמכו השלחנות — היו משש. עיי"ש עוד.

425. הקשו תוס', א"כ, למ"ד לעיל דהראוי לגינה — לגינה, הראוי לחצר — לחצר, הרי אתה מטיל קנאה בסעודה! ? ותירצו, דסבירא ליה, דכיון שאין רואין אלו את אלו — ליכא קנאה.

426. כתב בעל מדרש שמואל, דפלוגתייהו דרבי יהודה ורבי נחמיה בהכי: דרבי יהודה סבר, דאדרבה, אם היה משהו את כולם — היה מטיל קנאה בסעודה. כי השר הגדול והחשוב יקנא בשר הגרוע ממנו, שקיבל חשיבות כמוהו. אבל אם יתן לכל אחד כראוי לו — אין מקום לקנאה.

ורבי נחמיה סבר, דאדרבה, לשיטתך — אתה מטייל קנאה בסעודה. שהרי יתכן שהיה בין חשיבות שר לחבירו — כמלא נימה, ואם

ותמהינן: האי "שונים" — "משונים" מיבעי ליה לקרא למימר! ?

אמר רבא: יצתה בת קול ואמרה להם: ראשונים — בלשצר וחבורתו — כלו מפני כלים אלו, שנשתמשו בהן. ואתם שונים ומשתמשין בהם!?

כתיב: "ויין מלכות רב" 433 כיד המלך 434".
אמר רב: מלמד שכל אחד ואחד, השקהו יין שגדול הימנו בשנים 435, ד"רב" היינו גדול

ו"דרה" שמה. הושיבה באמצע סעודה, והיתה מאירה להם כצהרים [ד"סוחרת" — לישנא דסיהרא הוא, וסיהרא הוא ירח שמאיר 431].

דבי רבי ישמעאל תנא: שקרא דרור לכל בעלי סחורה, שעשה נחת רוח לבני מלכותו, והעביר מהן מכס של סוחרין.

כתיב: "וחשקות בכלי זהב, וכלים מכלים שונים" 432. והני כלים — כלי בית המקדש הם, כדאמרן לעיל שנשתמש בהן אחשוורוש.

433. הקשו המפרשים, אמאי נתפרש במגילה באריכות עניין מקום הסעודה וכלי הסעודה, ועניין היין, ולא נזכר עניין כלי שיר והמשוררים, הרי עיקר שמחה בשיר! ?

וכתב המהר"ל, דלא פירש הכתוב, אלא דברים שיש בהם הוצאה וטרחה גדולה. אבל כלי זמר ומשוררים, הרי עשרה משוררים יספיקו לאלפי אנשים, ואין בזה הוצאה וטרחה יתירה.

והר"מ עארמה כתב, דבאמת לא היו במשתה כלי זמר וניגון. וטעמא, משום דמאכל ומשתה — א"א להמשך מהם תקלה, כי המאכל שיחפורן בו אדם — יאכלנו, ואשר לא יחפורן — לא יאכלנו. וכן בענין השתיה, שהרי אין אונס. אבל בהשמעת קול נגינה, אפשר שיהיה שום אדם שלא יחפורן בהשמעת קול, כי הוא מזיק לו מהיותו חולה. או שיש דאגה בלבו, וקול השירים באזנו כקול פחדים.

434. לפי פשוטו של מקרא, כתב הגר"א, דהיינו שנתנו יין הרבה. שכמו שנותנים למלך יין הרבה, כדי שיברור לו וישתה, כך היו נותנין לכל אחד ואחד.

435. בילקוט איתא, שאם היה בן ארבעים — היו משקין אותו יין בן חמישים. וכתב בעל

כדי שלא להטיל קנאה בסעודה. שהרי כשיושבין בעיגול, אין אחד יושב בראש יותר מחבירו.

431. דאות 'ח' באה תחת 'ה' בחילוף אה"ע. וכתב הרש"ש, דהשתא דאתית להכי, איכא למימר נמי דאות 'ס' באה תחת 'צ', בחילוף זסר"צ. ויהא "סחרת" — לשון צהר. דלפרש"י דהוא מלשון סיהרא, הול"ל לש"ס למימר: "ומאירה להם כסיהרא".

432. על פי פשוטו, כתב הגר"א, דהיינו שכל מי ששתה בכוס, לא היה שותה עוד באותה כוס, אלא היו נותנים לו כוס אחר.

וכתב הרד"ל, דהיינו מפני שהיין מתקלקל כשעומד הרבה בכלי זהב, כדאיתא בתענית [ז' ע"א], לכך היו מחליפים כל רגע לכלים אחרים. או שפירשו לפי פשוטו, שהיו שם עוד מיני כלים אחרים ממינים שונים, אלא דלפי שטורח הוא להזכיר את כולם, לא הזכיר אלא את החשוב שבהם, דהיינו של זהב.

ובאסתר רבה איתא: "כל זמן שהיו כלי בית המקדש מביטין בכליו, היו משתנין כליו — ונעשין כעופרת. והכי דרשינן ליה מקרא: "וכלים" — כלי הזהב של אחשוורוש, "מכלים" — ע"י הכלים של בית המקדש, "שונים" — שנתנו ונעשו עופרת. חן טוב.

בסעודתו של אותו רשע⁴³⁸, היתה אכילה מרובה משתיה⁴³⁹.

"אין אונס". אמר רבי אלעזר: מלמד שכל אחד ואחד — השקהו מיין מדינתו, שרגיל בו, ולא ישכרהו.

"לעשות כרצון איש ואיש"⁴⁴⁰. אמר רבא: לעשות כרצון מרדכי והמן⁴⁴¹, דתרוויהו איקרו "איש", והם היו שרי המשקין

כדכתיב על יעקב ועשיו: "ורב יעבוד צעיר"⁴³⁶.

"והשתיה כדת⁴³⁶ אין אונס". מאי "כדת"?

אמר רבי חנן משום רבי מאיר: כדת של תורה. מזה דת של תורה — אכילה מרובה משתיה⁴³⁷, שהרי אכילתו של מזבח מרובה משתייתו, שאכילתו — פר ושלשה עשרונים סולת, ושתייתו — נסך חצי ההין, אף

מועטת זו נמי — היתה באין אונס, שלא הוצרכו לשתות מיין שלא הורגלו בו, אלא השקה כל אחד מיין מדינתו — כדי שלא ישכרו.

439. כך פירש רש"י. והגר"א פירש, דהיינו כדאיתא במשנה באבות [פ"ו מ"ד]: "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה וכו'". הרי שנתנה המשנה שיעור לשתיה, ולא נתנה שיעור לאכילה, חזינן דברת של עמלי תורה — אכילה מרובה משתיה.

440. כתב הגר"א, דבא הכתוב לספר איך הקב"ה מסבב סיבובים, ומהפך לבו של אדם כדי לעשות נס. שהרי כוונתו היתה, לעשות אפילו את רצון הפחות שבפחותים. ואח"כ גזר להביא את אשתו, שהיתה בת מלך, ערומה שלא ברצונה. ואח"כ הרג אותה, מפני ששברה את רוחו הרמה, שהראה את כבוד מלכותו ותקפו ועשרו, ואח"כ — אפילו אשתו לא השגיחה בו.

441. הקשה בס' טעמא דקרא, היאך הסכים מרדכי להיות שר המשקים ולהאכיל בניי איסורין?

ותירץ דאדרבה, מה"ט רצה להיות שר המשקים, כדי לשמור היין שלא יתנסך, ולזרוק קיסם ולשגר התנור, להציל מפת עכו"מ ובשולי עכו"מ. ועיי' בספר עיני שמואל, שתירץ כעין

מדרש שמואל, דלאו דווקא קאמר, אלא בדרך משל נקט שהיו משקין יין שגדול ממנו בעשר שנים. וכן משמע מרש"י.

ובתרגום איתא: "דהוה משאיל ליה לגברא: בר כמה שנין את? והוא אמר ליה: בר ארבעין שנין, והוה משקי ליה חמרא בר ארבעין וחד שנין".

436. איתא בתרגום שני, שהיה מנהגם של בני פרס, שהיה להם כוס גדולה, כארבע וחמש כוסות רגילות, ונקראת "פתקא" [או פוסקא], והיו משקים בה לכל אחד, ולא היו עוזבים אותו — עד ששתה כולה. ומזה נתעשרו המוזגים כדאיתא התם.

וקאמר הכא: "והשתיה כדת" — שאמר אחשורוש, שלא יכנסו כוסות אלו בסעודה, אלא איך שכל איש ואיש רוצה — כך ישתה.

437. והא דאמרינן בנדה [כ"ד ע"ב]: "כל שאכילתו מרובה משתייתו — עצמותיו סכוין [שחורין, או יבשין]", היינו באוכל יותר מדי. תוס'.

438. כתב המהרש"א, שעשה כך, מפני שחשב אחשורוש, שמה שנהרג בלשצאר על שנשתמש בכלי בית המקדש, היינו משום שנשתכר בהם ביותר. לכן הזהיר אחשורוש שלא תהיה השתיה מרובה, אלא אכילה מרובה משתיה. ושתיה

בסעודה 442 443.

והיכא איקרו "איש"?

מרדכי — דכתיב: "איש יהודי".

המן — דכתיב ביה: "איש צר ואויב".

כתיב: "גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות".

ותמהינן: "בית הנשים" מיבעי ליה! שהרי היתה צריכה לעשות המשתה בבית הנשים, שהוא מקום צנוע, ואין רגילין להיות שם

זה.

ובילקוט הגרשוני כתב, דשניהם לא רצו שיאנסו את ישראל לשתות יין נסך. המן לא רצה שיהיו אנוסים, כי רצה שיכשלו במזיד. ומרדכי לא רצה שיאנסו אותם, כדי שלא ישתו כלל. נמצא ששניהם רצו שיהיה "אין אונס", אבל כל אחד מטעמו שלו.

ובעל מדרש שמואל כתב, דהמן רצה שיאנסו את כולם בין באכילה ובין בשתיה, ומרדכי לא רצה שיאנסו אותם כלל, והטיל אחשוורוש פשרה ביניהם, לעשות כרצון שניהם. שבאכילה היו אונסין אותם, כדאיתא בילקוט, שהאכילום בשולי נכרים בעל כרחם, והשתיה כדת — אין אונס.

442. כך פירש רש"י. והקשה המהרש"א, הא משמעות הכתוב היא, שיסד המלך על שרי המשקים לעשות כרצון איש ואיש?!

ופירש כמש"כ התרגום: "לעשות כרעות גברא דבית ישראל, וכרעות גברא דכל אומה ולשון". ותלה הכתוב כלל ישראל במרדכי, שאין רצונו באכילת ושתיית דבר איסור, ושאר האומות — תלה בהמן, שרצונו בכל אכילות.

443. ביאר בעל מדרש שמואל, דמינה המלך

אנשים, ולא בבית המלכות, שהוא מקום משתה הרבים, ורגילין להיות שם אנשים!?

אמר רבא: שניהן לדבר עבירה נתכוונו⁴⁴⁴, שאף היא נתכוונה להראות יפיה.היינו דאמרי אינשי: איהו בקרי — דלועים גדולים, ואתתיה בבוציני — דלועין קטנים. יב-ב דהיינו, שניהם באותו מין עצמו, ששניהם נתכוונו לאותו דבר. הוא רצה להראות את יפיה, ואף היא לאותו דבר נתכוונה⁴⁴⁵.כתיב: "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין⁴⁴⁶ אמר וגו' להביא את ושתי המלכה

דווקא את שניהם לשרי המשקים, משום שרצה להיות בטוח שאין אונסים שום אדם לשתות. וחשש אחשוורוש שמה יאנסו אדם, והוא לא יגלה זאת מפחד שר המשקים. ואם היה ממנה אנשים אחרים, אפשר שהיו מסכימים לדעת אחת, לאנוס לשום אדם. לכן מינה את מרדכי והמן, שהם שונאים זה את זה בתכלית השנאה, ובודאי לא יסכימו לדעת אחת.

444. כתב בעל מדרש שמואל, דבזה מתיישב היטב מלת "גם" ד"גם ושתי המלכה עשתה משתה וגו'". והיינו, שכמו שהוא נתכוון לדבר עבירה, להראות העמים את יפיה, כן גם ושתי נתכוונה לזה בעשיית המשתה בבית המלכות [והר"א גאליקו כתב, דהאי "גם", היינו, שגם ושתי עשתה המשתה בכל הגדולות והדברים היקרים, כאשר עשה אחשוורוש במשתה האנשים].

445. כך פירש רש"י. ותוס' שני פירשו, דקרי הן מין ירק שעליהן גדולין ומכסין אותן, ובוציני הם ירק שעליהם קטנים ואינם מכסין אותן, כלומר, שהיא מזנה בפרהסיא עוד יותר ממנו.

446. על דרך הפשט אפשר לומר, כי אחשוורוש